

- 2.Коваленко А. Я. Науково-технічний переклад. Навчальний посібник для шкіл з поглибленим вивченням англійської мови, ліцеїв, гімназій, коледжів. Тернопіль: Видавництво Карп'юка, 2001. 284 с.
- 3.Скрєбкова-Пабат М. А. Практикум з теорії та практики перекладу: навчальний посібник. Львів: «Новий світ – 2000», 2016. 482 с.
- 4.Скрєбкова-Пабат М. А. Технічний переклад: елементи теорії та практики [навчальний посібник]. Львів: «Новий світ – 2000», 2012. 204 с.

РИСИ НЕОКЛАСИЦИЗМУ В ПОЕМІ ЮРІЯ КЛЕНА «ПРОКЛЯТІ РОКИ»

Смирнов О. В.

*здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Запорізький національний університет*

Ліро-епос про Голодомор відзначається строкатістю стильових тенденцій, зумовленою різними «темпоральними координатами» творів і соціальним бекграундом авторів. Тож при дослідженні текстів цієї тематичної групи важливо враховувати специфіку художнього напрямку, адже вона впливає на авторську позицію у трактуванні подій Великого голоду. Так, у поемі «У РА НА» Ю. Гарнавського помітна, здавалося б, парадоксальна щодо реалій 1932–1933 рр. постмодерна іронія, «вістря» якої спрямоване на винуватців трагедії. М. Руденко в поемі «Хрест» часто звертається до неоромантичної естетики, внаслідок чого події Великого голоду проєктуються крізь призму концепції двоєствіття й виступають каталізатором для ідеалістичних змін у характері героїв. Метамодерний «нахил» поеми «Голодомор» Н. Виноградської сприяє показу подій 1932–1933 рр. в аспекті взаємодії різних часових площин, акцентуючи на глибині завданої шкоди, котра «вкоренилася» на рівні психологічних патернів нації.

У контексті ліро-епічних творів про Великий голод важливе місце посідає поема «Прокляті роки» Юрія Клена, що написана під впливом неокласичної мистецької парадигми, якій властива увага до раціоналізму, цінування високої та зваженої думки, логіки, лаконічності вислову й формальної «стрункості» тексту. Ці художні параметри дозволяють письменнику вибудувати «інтелектуальну», більш-менш об'єктивну картину реалій Голодомору у творі, котра є цінним матеріалом для дослідження впливу естетики напрямку на специфіку авторської позиції.

Темою роботи є аналіз стильових особливостей поеми Юрія Клена «Прокляті роки». Об'єкт дослідження – означений твір, а предмет – компонентни неокласичистичної естетики в ньому. Поезію Юрія Клена вивчали В. Просалова, В. Сарапин, Д. Чижевський та ін. «Прокляті роки» фігурували у студиях П. Іванишина (національний дискурс крізь призму герменевтики), О. Лучук (природа художніх взаємодій у контексті творчості митця), М. Ткачук (особливості нарації, побудови сюжету й функціонування ліричного героя) та ін. І. Качуровський у статті «Творчість Юрія Клена на тлі українського парнасізму» окреслив стильову належність «Проклятих років». Утім, риси неокласицизму та їх вплив на відображення реалій

1932–1933 рр. у поемі ще не перебували в полі зору науковців, чим зумовлена наукова новизна розвідки. Мета роботи – означити роль елементів неокласики у формуванні авторського погляду на події Голодомору в тексті.

Будь-який художній напрям детермінується, перш за все, типом світорцепції – комплексом авторських установок свідомості, крізь призму яких відбувається сублімація біографічного матеріалу в універсум твору. Стосовно бачення дійсності в неокласицистичній парадигмі Ю. Шевельов писав, що «поет ... домагається сприймати світ об'єктивно ... намагаючись за змінним і рухливим упіймати й відтворити сталу, супокійну, вічну суть» [2, с. 99].

У «Проклятих роках» принцип «увічнення миті» в мистецькому слові знаходить вияв у відображенні Голодомору через стоїчний імператив про невідворотність фатуму: «*Fatum immutabile*». Ліричний герой у ролі спостерігача фіксує тогочасні реалії та узагальнює їх: «У ті роки великої руїни / Такий рясний, нечуваний врожай / Послав Господь нещасній Україні ... І знову доля в грі мінливо-змінній ... Все кинула на пожру і поталу / Та реготом безгучним реготала» [1, с. 15]. Письменник досягає властивої неокласицизму «статичності» художнього світу, адже в такому циклічному хронотопі будь-яка подія є лише логічним виявом повторюваної схеми (типові персонажі, типові обставини), непорушної за жодних умов.

За аналогічним принципом моделюється уявлення про психологічне буття людини під час Великого голоду. Юрій Клен приділяє значну увагу внутрішньому світові особистості, проте не вдається до сентиментальних міркувань, котрі не іманентні цій стильовій течії. Ліричний суб'єкт твору не байдужий до страждань народу, але його хвилює не стільки одинична емоція, скільки узагальнений пласт ментальної реальності. У голодних муках українців 1932–1933 рр. він бачить безсилість особистості проти циклічних катастроф: війн, геноцидів, катаклізмів тощо. Текстова «Я» констатує, що «жорна історії», котрі приводяться в рух агресивними системами, не «почують» волянь про допомогу в контексті масштабних конфліктів і зрушень: «В той рік познищено всі собаки / І повиловлювано всіх котів. / Та це пусте... це тільки шум і накип / На поверхні схвильованих часів» [1, с. 16].

Вищеописаній світоглядній парадигмі підпорядковується інтенціональний інструментарій поеми – формальний шар її універсуму.

З одного боку, Юрій Клен виражає своє сприйняття реалій 1932–1933 рр. через ретельно дібрані й «відшліфовані» алегорії, де простежується систематичне вживання запозичень і декоративних, іноді ліричних, епітетів із метою інтенсифікації змісту означуваних лексем. Зокрема, події Голодомору він характеризує як «скажену гру фантазмагорій» [1, с. 16] і макабричний (смертельний) танець: «Так піймана гачком нехитра риба / На мотузку, протягнутім між зябр, / Танцює те, що зветься *danse macabre*» [1, с. 5]. Непередбачуваність цих реалій подає описово: «Не слало небо нам тривожних знаків, / Нам хвіст комети жаром не пашів» [1, с. 16]. Замовчування Великого голоду поет називає «мертвою тишею летаргічною» [1, с. 16], де «спливали ночі ... як дні магічні» [1, с. 16]. А факт незафіксованості трагедії в широких суспільних колах через ідеологічний тиск і, як наслідок, безкарність винуватців розкриває так: «Клекоче нам розпечене нутро. / Хто вичерпає нам шоломом горе ... Або який архангел винозорий / З свого крила

позичить нам перо ... Щоб ... записали на блакитнім тлі, / Де літери горіли б нам у млі» [1, с. 16].

З іншого боку, митець часто апелює і до типізації, розказуючи про Великий голод прямолінійно, автологіями, уривчастими картинами людських страждань, кожна з яких репрезентує фрагмент дійсності 1932–1933 рр. Ліричний герой (він же – автодієгетичний наратор) звертає увагу читача: «Натуживши охлялі рештки сил, / Ті трупи, що недавно поховали, / Викопували потай із могил. / Одежу з них ... здирали ... складали падло до барил ... витоплювали з мертвих сало» [1, с. 16]. У поемі ці, здавалося б, натуралістичні вкраплення, виконують роль суто неокласицистичних складників, адже вони використовуються не для художнього зображення біологічної природи людини в усіх її виявах, а з метою демонстрації узагальнень страшної доби, котру автор і визначає в назві – «Прокляті роки» (міжвоєнний період ХХ ст.).

Тож «книжність, кабінетність, підкреслена читаність і вченість» [2, с. 100–101] неокласицизму Юрія Клена в аналізованому творі балансується елементами моторошної «живої» реальності, у чому, власне, і полягає специфіка митецької реплікації подій Голодомору у творі. Обравши поему як один із високих, відповідно до теорії неокласиків, жанрів, де вважалося неприйнятним відображення буденності, письменник уміло типизував дійсність, зберіг генологічну чистоту й не перевантажив текст абстрактними роздумами, відірваними від жахливої історичної правди. Ліричний герой «Проклятих років» порівнює надмірну вивищеність і «сухість» при описі подібних до Великого голоду ситуацій із низьким поетичним устремлінням: «Я не хотів вас байкою втішати, / Якою тишімося на дозвіллі: / У саме серце думав я влучати / Рядком, напоєним огнем і біллю» [1, с. 13].

Свої поетичні шукання в поемі Юрій Клен оформлює в октавах, написаних п'ятистопним ямбом: «Які багряні й грізні епопеї / Нащадкам міг би геній розгорнуть, / Якби писав він кровію своєю» [1, с. 17] (○○ / ○' / ○' / ○' / ○' / ○' // ○' / ○' / ○' / ○' // ○' / ○' / ○' // ○' / ○' / ○' // ○' / ○' / ○'). І хоча ритмічний малюк твору доволі стриманий, але «карбований» ямб увиразнює «важкість» змісту повістуння. У зв'язку із цим, текст продукує концентровані враження й заглиблює читача в атмосферу часу.

Отже, потужний песимістичний стрижень поеми Юрія Клена «Прокляті роки» демонструє виразне неокласицистичне «забарвлення». Ліричний суб'єкт твору прагне «побачити» в голодних муках людини 1932–1933 рр. одвічні закономірності перебігу історичних катаклізмів. Митець художньо відтворює події Великого голоду строкатим, однак стилістично цілісним інструментарієм, тримає установку на достовірність зображуваної дійсності та послуговується традиційною від часів Відродження строфою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бурггардт О. Е. Прокляті роки. Львів: Краків, 1943. 40 с.
2. Шевельов Ю. В. Не для дітей. Літературно-критичні статті і есеї. Нью-Йорк: ПРОЛОГ, 1964. 415 с.